

קבוץ דגניה א'. התרשמתי, במיוחד, מתיאורו את המצב בארץ, על קליטת העולים החדשים בערי הפיתוח, שהן מקומות קשים מבחינה ביטחונית ולדעתו אי-אפשר לדעת איך הם יגיבו בעת הצורך. מסקנתו הייתה ברורה: יש לכם תפקיד חשוב גם במובן זה לקליטת עלייה נכונה. החורף היה גשום והאוהלים שלנו נפלו באמצע הלילה ונאלצנו להתפנות וללון במחסן –מזווה לשעבר, במיטות כפולות וכל הבגדים הרטובים תלינו בחבלים שאלתרנו על מנת שיתייבשו. למחרת בבוקר שמנו-לב שבמשך הלילה הייתה פעילות של עכברים רעבים אשר אכלו חלק מכפתורי חולצותינו הצבאיות...

כאשר סיימנו את הטירונות חזרנו לקבוץ אפיקים, להתחלת פרק ההכשרה החקלאית. עמדנו בפני הבחירה לאיזה ענף עבודה להצטרף. רוב החברים כבר ידעו היכן רצונם לעבוד ואני הייתי פתוח להצעות. בעצם, המקום היחידי שלא רציתי היה לעבוד ברפת. אבל, אף אחד מן החברים לא בחר בענף זה, אשר היה זקוק לעובדים. מה עושים? מנהיג הגרעין הברזילאי-דב צמיר- הציע: "כיון שהרפת נהפכה לבעיה חברתית שלנו, הטוב ביותר הוא לשלוח 2 חברים מאותו גרעין לעבוד שם: מושקה ודב אייניסמן(אחר-כך בר-נתן)".

כך, כיון שהיינו ממושמעים, קבלתי את "דין התנועה" והסכמתי לעבוד ברפת. להפתעתי, מי שלימד אותנו את תורת החליבה הייתה צעירה מבנות המשק (עופרה), שגם בחורף הקשה הייתה מסתובבת במכנסיים קצרים ומושכת את תשומת-ליבו של כל אחד בחדר-האוכל הקיבוצי...

קבוץ אפיקים היה הקבוץ של חברי "השומר הצעיר" מרוסיה, שונה מקבוצות אחרות עם אותו שם ומהם ספגנו את המסירות לעבודה והרצון לבנות קבוץ גדול כמוהם. שם, הכרנו אנשים שהיו ממנהיגי המדינה, כולל אחראיים לנושאים ביטחוניים.

אני אישית עבדתי גם במספוא, עם האחראי לענף ועם בניו, שאחד מהם הפך אחר-כך לזמר ידוע (ליאור ייני).למדנו עברית, ספגנו את התרבות הישראלית, דרך שירים וריקודים והתחלנו לחשוב על העתיד המידי, על יצירת קבוץ חדש משלנו. התנועה הקיבוצית הציעה לנו להשלים את קבוץ עין זיתים, בגליל, אשר סבל מעזיבת חברים ונזקק לתגבורת. הדעות בגרעין היו חלוקות: חלק תמך ברעיון הזה וחלק אחר, ואני בתוכם, רצה לצאת להתיישבות בנגב. רצינו קבוץ חדש, בלי אנשים ושלא נצטרך לעמוד בפני אותה הבעיה כמו במפלסים ושקיבוצנו יהווה מוקד משיכה לתנועתנו שבברזיל.

אחרי אין-ספור ויכוחים, התנועה הקיבוצית הציעה פשרה: שנשלים קבוץ בנגב (ברור-חיל) קבלנו זאת.

מחליטים: הולכים לברור-חיל !

ברור-חיל היה הקבוץ הראשון שנוסד אחרי הכרזת המדינה (בנגב) והיו בו מעט חברים שנשארו מקבוצת "הבונים" שעלו ממצרים. בסוף 1954 הגענו לשם כחלק אחרון של השרות הצבאי (של"ת-שרות ללא תשלום), במסגרת הנח"ל. זה הרגע שכל-כך חיכינו לו: להפוך את הקבוץ שלנו לקבוץ התנועתי הברזילאי.

כך, נכנסנו לכל ענפי המשק, השתלבנו בחיי החברה ובחיי התרבות אבל לא שכחנו את המקור התנועתי שלנו. נוסף להשתתפות בכל מיני ועדות לניהול חיי הקבוץ, ביום-יום שלו, הקמנו ועדה מיוחדת (ועדת התנועה) על מנת להמשיך ולקיים את הקשר עם התנועה בברזיל כיון שהרגשנו אחריות לעתידה.

חוויות רבות חווינו במשק. בראש וראשונה אציין את חווית יום חתונתנו שנערכה על הדשא, מול הצריף בו גרנו אחר-כך. החברים, כדרכם ההומוריסטית, בטקס, כשאני ושושנה כבר מתחת לחופה, לא שכחו להזכיר לנו שזה הרגע האחרון בו אנחנו עדיין יכולים להתחרט על החלטתנו להינשא... לפני החתונה אמרתי לשושנה שאני, כפעיל תרבות שתמיד הציג קטעים הומוריסטיים בעת החתונות של אחרים, רוצה גם, בהזדמנות חגיגית זו להשתתף בחלק האמנותי שיציגו מעל לבמה. שושנה התנגדה נמרצות ואני נאלצתי לקבל את הדין...

חוויות אחרות היו קשורות למקום, שבעצם, פעל כמרכז הפעילות של הקבוץ: חדר-האוכל הקיבוצי. אני לא מתכוון רק לנושא הקשור לאוכל אלא למקום שבו, למשל, היו מקרינים, פעם בשבוע, סרט שמרכז הקניות היה מביא מתל-אביב. לסרטים היו תרגומים המוקרנים בצד ולא תמיד הייתה התאמה בין מה שאנו רואים ומה שמופיע בתרגום, דבר שהכריח את המקרין לעשות להטוטים, להריץ את התרגום קדימה או אחורה, לפי מה שהוא חשב שצריך להיות מתאים. אינני זוכר אם אי-פעם נשארתי עד סוף הסרט, עקב העייפות שנגרמה על ידי העבודה הפיזית והעובדה שידעתי שלמחרת מחכה לנו יום דומה... באותו מקום, פעם בשבוע במוצאי-שבת התקיימה האסיפה הכללית בה הובאו כל בעיות הקבוץ להחלטת החברים. החברות נצלו את זמן האסיפות כשידייהן היו עסוקות בסריגת אפודות וסוודרים לילדיהן, לבעליהן ואף לעצמן...

דבר נוסף מהזמנים הללו שכיום קשה לאנשים להבינם הוא נושא המקלחת.

בימינו אנו כאשר גם בקבוץ, בבית החברים יש גם מקלחת פרטית, קשה לתאר את החוויה של המקלחת המשותפת דאז: החוויה ללכת מטרים ספורים מהחדר (אז לחבר או לזוג היה רק חדר ולא בית שלם) למקלחת המשותפת (אם כי אצלנו הייתה חלוקה לפי המינים), עם הבגדים הנקיים, הסבון והמגבת ובזמן שהתרחצנו נצלנו גם לדבר, להתווכח ואף לחטוא בדברי רכילות על הנעשה במשק...

בזמן שעבדתי ברפת "זכיתי" גם לחוויה אחרת: אחרי החליבה (הידנית באותם ימים), היינו מביאים כד אחד של חלב (30 ליטר), למטבח על גבינו על מנת שיהיה חלב טרי לחברים לארוחת-הבוקר, לפני יציאתם לעבודה.

מי זוכר היום שהקולקטיביות בחיינו שלטה גם בנושא הבגדים, במוסד שקראנו לו: "מחסן בגדים". היה זה מחסן משותף אשר החברות שעבדו שם חילקו לנו, פעם בשבוע בגדים לצורך עבודה ובגדים לאחר העבודה. הבגדים המלוכלכים היינו שולחים למכבסת הקבוץ ועובדות

המחסן טפלו בניקיונם, גיהוצם וחלוקתם בתא של כל חבר במחסן. בהתחלה לא תמיד הבגדים התאימו למידות החברים, דבר שהרבה פעמים היה מביא לצחוק כללי... עם הזמן כל חבר קיבל מספר שהיו מצמידים לבגדיו ואלו חזרו אליו, אחרי הטיפול של החברות (כביסה וגיהוץ), ולא אחרים...

בקבוץ, נוסף לעבודה (ברפת, בחקלאות, בהדרכת נוער, ובשטיפת כלים במטבח) פעלתי בשטחים שונים ומגוונים שמלאו אותי בסיפוק, כמו סדרן-עבודה, יוזם ואחראי לביולטין המקומי-"מבע", אחראי לועדת התרבות וגם מונית להיות בראש ועדת התנועה.

חיינו באינטנסיביות, הן מבחינת חיי עבודה והן בחיים החברתיים והתרבותיים והמשכנו לחשוב על העתיד ובמיוחד על איך להגדיל את מספר חברי הקבוץ ועל הקמת התשתית לקליטתם.

עליית הנוער

במסגרת המחשבה הזו של הרחבת הקבוץ בעתיד, ולאור הקשר שלנו עם יהדות ברזיל והאחריות שהרגשנו כלפיהם, צץ הרעיון להביא צעירים יהודים מברזיל במסגרת עליית הנוער. ארגון זה אשר הצליח להציל הרבה ילדים יהודים מאירופה, בעת מלחמת העולם השנייה, ארגנה בארץ קורסים להכשרת מדריכי נוער וקיבוצנו הוזמן לשלוח 2 חברים לקורס של שנת 1953. משך הקורס היה של שנה והמדריכים קבלו גם הכשרה לשמש כמורים. נשלחו לבית הכרם שבירושלים אהרון טלנברג ואנוכי. הקורס היה לחברי קבוצים שהגיעו אליו מכל הארץ. שם, זכינו למרצים מפורסמים כמו פרופסור לייבוביץ(ביולוגיה), אחותו נחמה(תנ"ך), צבי אדר (תנ"ך), מנשה הראל (גיאוגרפיה של ישראל וספורט), שקד (ספרות) ועוד.

בסיום הקורס החליטו בברור חיל לפעול למען הבאתם ארצה של צעירים, במסגרת עליית הנוער, שיקבלו חינוך בקבוצנו. נבחרתי למלא שליחות זו. ראיתי זאת לא רק כאות כבוד להיות הנבחר אלא גם כאתגר והתלבטתי האם אוכל לעמוד במשימה החשובה הזו. ביומן היחידי שכתבתי בחיי, במחברת פשוטה, מצוין:

"אפרים בריח (מזכיר הקבוץ):- היום אנו נפרדים ממושקה, היוצא בשליחות הקבוץ בנושא עליית הנוער.

אנו מברכים אותו כי המפעל הזה צריך להצליח. הוא צריך להיכנס לכל מקום, לפתוח את כל הדלתות הסגורות כי עבורנו זה חיוני לקבל את הצעירים הללו. בהצלחה, מושקה, ולהתראות כאשר תביא עולים צעירים מברזיל.

מושקה:- העובדה שהנני מתייחס לשליחות זו בזהירות איננה אומרת שאני לא מתלהב. אני רואה בהחלטת הקבוץ סימן של כוח, לא כי אני היוצא לשליחות זו, אלא העובדה שאנו שולחים מישהו לבצע משימה זו. הנני היוצא והדאגה היא האם נצליח או לא. אני משתמש בלשון רבים כי ההצלחה תהיה של כולנו. מפעל זה חשוב, לנו וגם להם. אנחנו צריכים את הצעירים הללו שיתחנכו וימצאו את עתידם יחד אתנו"...